

رابطه‌ی سبک‌های دلبستگی و رضایت زناشویی با میانجی‌گری بخشش و همدلی: بررسی یک مدل

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۹/۱۵ - تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۲/۰۱

خلاصه

مقدمه: هدف اصلی مطالعه آزمایش برآزندگی مدل سبک‌های دلبستگی با رضایت زناشویی و با میانجی‌گری‌های همدلی و بخشش بود.

روش کار: جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان متأهل دانشگاه یزد بودند که حداقل دو سال از زندگی مشترکشان گذشته باشد و در دامنه سنی بین ۴۵-۲۰ سال قرار داشته باشند. از بین این افراد ۲۰۰ نفر (۱۰۱ مرد و ۹۹ زن) که در ترم بهمن ۱۳۹۶-۱۳۹۷ مشغول به تحصیل بودند به صورت نمونه-گیری در دسترس انتخاب شدند و پرسشنامه‌های مقیاس دلبستگی بزرگسالان کولینز و رید (RAAS)، مقیاس رضایت زناشویی، مقیاس گذشت خانواده (FFS) و مقیاس صفات همدلی باتسون (BEA) را تکمیل کردند. داده‌ها از طریق روش‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر (آزمون بوت استرپ) با استفاده از برنامه‌های SPSS-۲۱ و AMOS تحلیل شدند.

نتایج: نتایج پژوهش نشان داد که سبک‌های دلبستگی علاوه بر اثر مستقیم بر رضایت زناشویی به طور غیرمستقیم و از طریق نقش میانجی‌گری عامل بخشش و همدلی بر رضایت زناشویی اثر دارند.

نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌های پژوهش می‌توان گفت بخشش و همدلی از جمله فرآیندهای مهمی هستند که چه به طور مستقیم و چه غیرمستقیم از راه کاهش تأثیر منفی عواملی مانند سبک‌های دلبستگی نایمن، سبب افزایش رضایت زناشویی می‌شوند. در نتیجه، لازم است تا جهت افزایش کیفیت روابط بین همسران، ضمن توجه به نوع سبک دلبستگی آن‌ها، به تقویت بخشش و همدلی بین آن‌ها پرداخت.

کلمات کلیدی: سبک دلبستگی، رضایت زناشویی، بخشش، همدلی.

زهرا احمدی اردکانی*^۱

نسرین فاطمی عقدا^۱

۱- مربی، گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی،
دانشگاه اردکان، اردکان، ایران.

Email: ahmadi@ardakan.ac.ir

مقدمه

رضایت زناشویی را می‌توان به عنوان یک موقعیت روانشناختی در نظر گرفت که خود به خود به وجود نمی‌آید بلکه مستلزم تلاش هر دو زوج، به ویژه در سال‌های اولیه که رضایت زناشویی بسیار بی‌ثبات است و روابط در معرض بیشترین خطر قرار دارد، می‌باشد (۱). هاکنیز^۱ (۱۹۹۶) رضایت زناشویی را احساس خشنودی، رضایت و لذت توسط زن و شوهر زمانی که همه جنبه‌های ازدواج خود را در نظر می‌گیرند، تعریف می‌کند (۲). برخی از پژوهش‌ها تلاش کردند به این سؤال پاسخ دهند که چگونه تجارب اولیه فرد در دوران کودکی می‌تواند تجربیات وی را در دوران بزرگسالی تحت تأثیر قرار دهد (۳).

یکی از بانفوذترین دیدگاه‌ها در این زمینه نظریه سبک‌های دلبستگی^۲ جان بالبی^۳ است. دلبستگی عبارت از پیوندهای عاطفی عمیق که با افراد خاص در زندگی خود برقرار می‌کنیم، طوری که باعث می‌شود وقتی با آن‌ها تعامل می‌کنیم احساس نشاط و شغف کرده و به هنگام استرس از این‌که آن‌ها را در کنار خود داریم، احساس آرامش کنیم (۴). دلبستگی یک الگوی رفتاری خاص است که در اکثر جوامع برای رشد شخصیت سالم اهمیت حیاتی دارد وقتی نگاره دلبستگی در دسترس و پاسخده باشد سبک دلبستگی ایمن به دست می‌آید و شناخت-های مثبت شکل می‌گیرد؛ (۵). در اصطلاحات نظریه کلاسیک دلبستگی، بزرگسالان دارای دلبستگی ایمن آن دسته افرادی هستند که یک حس مثبت نسبت به خود و درک مثبتی از دیگران دارند این افراد از لحاظ اجتماعی اعتماد به نفس بیشتری دارند و موفق‌ترند. بزرگسالان دارای سبک دلبستگی اجتنابی^۴ خودشان را به صورت خودبسنده می‌بینند، آسیب-پذیری را انکار می‌کنند و ادعا می‌کنند که نیاز به روابط نزدیک ندارند (۶). بزرگسالان دارای سبک دلبستگی

اضطرابی^۵ گرایش کمتری به داشتن دیدگاه مثبت در مورد خودشان دارند. آن‌ها اغلب در مورد ارزش خودشان به عنوان یک همسر شک دارند و خودشان را برای فقدان پاسخگری همسرشان سرزنش می‌کنند (۷). افراد با سبک دلبستگی ایمن^۶، تعارض کمتر، رضایت و ثبات بیشتر و دوره‌های طولانی‌تری در روابط عاشقانه خود تجربه می‌کنند و افراد با سبک‌های دلبستگی ناایمن^۷ تعارض بیشتر، رضایت و ثبات کمتر و دوره‌های کوتاه-تری در روابط عاشقانه خود تجربه می‌کنند. (۸). در یک پژوهش بزرگسالان دارای سبک دلبستگی ایمن، روابط صمیمی خود را شاد، دوستانه، قابل اعتماد و برخوردار از احساس حمایت و پذیرش توصیف کردند؛ ویژگی‌هایی که باعث تداوم طولانی‌تر رابطه در مقایسه با سبک‌های اجتنابی و دوسوگرا می‌شوند ویژگی برجسته بزرگسالان دارای سبک دلبستگی اجتنابی، ترس از صمیمیت و نگرانی از روابط دوستانه بود، در حالی که دوسوگراها با دل‌مشغولی و سواسی نسبت به صمیمیت و تلاش برای یکی شدن با دیگری مشخص شدند (۹). نشان داده شده است که دلبستگی نقش مهمی را در تنظیم روانی و اجتماعی افراد ایفا می‌کند (۱۰). تحقیقات تیموری یاسفچی و همکاران (۱۳۹۱)، نشان می‌دهد که سبک‌های دلبستگی یکی از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های رضایت زناشویی است (۱۱). هازن و شیور (۱۹۸۷) تئوری دلبستگی را به عنوان پایه‌ی ساختار درک عشق بزرگسالی به کار بردند (۹). آن‌ها عشق رمانتیک یا رابطه دو نفره را به عنوان فرآیند دلبستگی تعریف کردند که از همان فرآیند تکاملی و پیامدهای فردی در دلبستگی نوزاد - والد پیروی می‌کند. موفقیت و شکست در رابطه‌ی زناشویی را می‌توان از راه متغیر سبک دلبستگی پیش-بینی کرد. به همین جهت بررسی و توجه به آن از اهمیت زیادی برخوردار است.

در روابط زناشویی عوامل متعددی باعث رضایت همسران از یکدیگر می‌گردد. بخشش یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در

⁵ Anxiety attachment styles

⁶ Secure attachment styles

⁷ Unsecure attachment styles

¹ Hawkins

² Attachment styles

³ Bowlby

⁴ Avoidant attachment styles

اجتماعی پیوند می‌زند، کمک به دیگران را برای وی ترسیم می‌کند و از آسیب به دیگران جلوگیری می‌کند (۱۶). با توجه به آنچه گفته شد اجرای پژوهش حاضر از دو جنبه نظری و کاربردی حائز اهمیت است. از جنبه نظری شناسایی عوامل مؤثر بر رضایت زناشویی و از جنبه کاربردی مشخص کردن متغیرهایی که با رضایت زناشویی رابطه مستقیم و غیرمستقیم دارند زمینه را برای پژوهش‌های آزمایشی و مداخلات بعدی فراهم می‌کند. بدیهی است که با شناخت تأثیر متغیرهای میانجی بخشش و همدلی در رابطه بین سبک‌های دلبستگی با رضایت زناشویی، در توسعه مداخلاتی که هدف آن‌ها افزایش و تعمیق رضایت زناشویی است، کمک خواهیم کرد. اهمیت شناخت و بررسی عواملی که سبب قوام و استحکام این نهاد اجتماعی می‌گردد، می‌تواند گام مفید در راستای افزایش ثبات زندگی زناشویی باشد.

پژوهش‌های بسیاری به بررسی متغیرهای سبک‌های دلبستگی، همدلی و بخشش بر روی رضایت زناشویی پرداخته‌اند. المند^۴ و همکاران (۲۰۰۷)، فینچام^۵ و همکاران (۲۰۰۷)، لویز، ریچس، پلارد و هوک^۶ (۲۰۱۱)، ریوس^۷ (۲۰۱۰) و لارند^۸ (۲۰۰۶)؛ اما هر کدام از این پژوهش‌ها به صورت جداگانه به بررسی تأثیر بر روی رضایت زناشویی پرداخته‌اند (۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰ و ۲۱)؛ اما پژوهش حاضر متغیرهای مورد نظر را به صورت تعاملی و در قالب یک مدل مفهومی مدنظر قرار می‌دهد. لذا سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که آیا سبک‌های دلبستگی به طور مستقیم بر رضایت زناشویی تأثیر می‌گذارد و یا اینکه سبک‌های دلبستگی به طور غیرمستقیم و از طریق بخشش و همدلی با رضایت زناشویی رابطه دارد؟ با توجه به نتایج پژوهش‌های فوق مدل زیر پیشنهاد می‌شود:

رضایت زناشویی محسوب می‌شود. انرایت و کویلی^۱ (۱۹۹۸)، بخشش را فرایند گذشتن از خطای دیگران می‌دانند که یا به علت انگیزه‌ی آرامش درونی یا بهبود روابط با فرد خاطی و یا به منظور انجام رفتار ارزشی صورت می‌گیرد و دارای پیامدهای رهایی از احساس منفی نسبت به فرد خطاکار، غلبه بر رنجش حاصل از بدی و پرهیز از عصبانیت، دوری، جدایی و انتقام نسبت به فرد خطاکار است. در این میان، بخشش واکنشی است که اجازه می‌دهد، با وجود اشتباه‌ها، خیانت‌ها یا شکست‌ها رابطه ادامه یابد (۱۲). بخشش زناشویی تعاملات منفی زوجین را از بین می‌برد و آن‌ها را دوباره به هم نزدیک می‌کند. نتیجه چنین انسجامی افزایش رضایت از زندگی مشترک و تلاش منطقی برای حل تعارض‌های اجتناب‌ناپذیر زندگی مشترک است که در نتیجه زوجین می‌توانند عملکرد سالم خود را پیدا کنند و این الگو علاوه بر تضمین سلامت روان آن‌ها در نسل‌های بعدی هم تداوم می‌یابد (۱۳).

یکی دیگر از متغیرهای مؤثر بر رضایت زناشویی همدلی است که عامل کلیدی مهم در تعاملات اجتماعی محسوب می‌شود. همدلی یعنی اینکه بتوانیم بدون اینکه در موقعیت طرف مقابل قرار گرفته باشیم، خودمان را جای او بگذاریم و از منظر او مسئله را نگاه و درک کنیم. همدلی نیازمند این شروط است که هیجانات ابراز شده نباید حالت افراط گونه پیدا کرده و همچنین بدون هیچ‌گونه اجبار باشد، برای پاسخ‌دهی همدلانه، زوج اجتنابی می‌بایست هیل^۲ (۲۰۰۱) معتقد است در تسهیل فرایند بخشش زناشویی، عامل همدلی بسیار ضروری است (۱۴). همچنین ورثینگتون و دی بلاسیو^۳ (۱۹۹۰) معتقدند عامل همدلی نسبت به همسر باعث می‌شود که فرد خاطی از سرزنش کردن خود دست بکشد و مسئولیت عمل خود را بپذیرد و نیز دریافتند که برای بخشش کردن، داشتن نگرش پشیمانی از طرف فرد خاطی مهم است (۱۵). همدلی توانای مهمی است که فرد را با احساس‌ها و افکار دیگران هماهنگ می‌کند و او را با دنیای

⁴ Allemand

² Fincham

³ Lopez, reches, plard & Hook

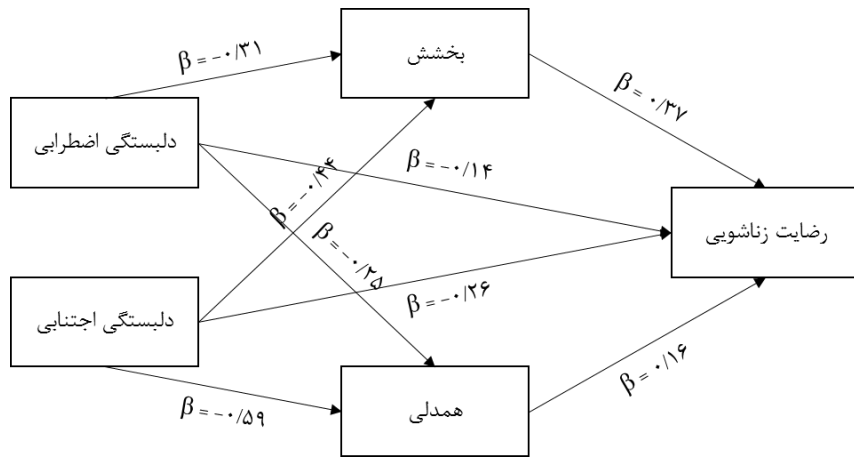
⁴ Rios

⁵ Larned

¹ Enraut & Ko uiay

² Hell

³ Worthington & DiBlasio

شکل ۱. مدل فرضی رابطه بین سبک‌های دلبستگی و رضایت زناشویی با میانجی‌گری بخشش و همدلی

روش کار

پژوهش حاضر، توصیفی و از نوع تحلیل مسیر است. در این پژوهش، پژوهشگر به دنبال بررسی روابط میانجی بین متغیر پیش‌بین با متغیر ملاک است.

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان متأهل دانشگاه یزد بود؛ از بین این افراد ۲۰۰ نفر (۱۰۱ مرد و ۹۹ زن) که در ترم بهمن ۱۳۹۶-۱۳۹۷ مشغول به تحصیل بودند، نمونه به صورت در دسترس انتخاب شدند؛ بدین صورت که جهت انتخاب نمونه مناسب‌تر، پرسشنامه‌ها در مکان‌های مختلف دانشگاه از جمله خوابگاه‌های دختران و پسران، کتابخانه‌ها، دانشکده‌ها، سلف غذا خوری و مکان‌های تفریحی دانشگاه توزیع شد.

داشتن دامنه سنی بین ۲۰-۴۵ سال و داشتن حداقل دو سال زندگی مشترک از ملاک‌های ورود شرکت‌کنندگان به پژوهش بود. برای تکمیل پرسشنامه موارد اخلاقی پژوهش مانند محرمانه بودن، آگاهانه بودن و داوطلب بودن رعایت شده است. همچنین، کلیه مسائل اخلاقی از جمله توضیح هدف پژوهش برای شرکت‌کننده‌ها، دادن زمان کافی به هر شرکت‌کننده برای تکمیل پرسشنامه، توضیحات اضافه در مورد سؤال‌های پرسشنامه در صورت نیاز، اجازه خروج از مطالعه، اطمینان از بی‌نام بودن مقیاس‌ها و اجازه با خیر شدن از نتایج مطالعه و اخلاق پژوهش (انجام کلیه مراحل توسط خود پژوهشگر، صداقت با شرکت‌کننده‌ها، صداقت در تحلیل و گزارش داده‌ها) در حین انجام کار رعایت شده است. ویژگی‌های جمعیت شناختی دانشجویان شرکت‌کننده در پژوهش در سه جدول زیر خلاصه شده است:

ابزارهای پژوهش

۱- مقیاس دلبستگی بزرگسالان کولینز و رید (RAAS): این مقیاس شامل خود ارزیابی از مهارت‌های ایجاد روابط و خود توصیفی شیوه شکل دهی روابط دلبستگی نسبت به چهره‌های دلبستگی نزدیک است و مشتمل بر ۱۸ ماده می‌باشد که از طریق علامت گذاری روی یک مقیاس ۵ درجه‌ای (از نوع لیکرت) سنجیده می‌شود و دارای سه زیر مقیاس وابستگی^۱

(D)، نزدیک بودن^۲ (C) و اضطراب^۳ (A) است. میزان آلفای کرونباخ در تمامی موارد در پژوهش‌های خارجی بیش از ۰/۸۰ بوده است. در نمونه ۱۰۰ نفری پژوهش پاکدامن (۱۳۸۳) میزان آلفای کرونباخ به ترتیب برای A، C و D مقادیر ۰/۷۵، ۰/۵۲ و ۰/۲۹ بدست آمد. روایی محتوایی پرسشنامه RAAS، در پژوهش پاکدامن برای وابستگی ۰/۴۵، برای اضطراب ۰/۷۱ و برای نزدیک بودن ۰/۵۷ به دست آمده است. همچنین نتایج حاصل از دو بار اجرای این پرسشنامه با فاصله زمانی یک ماه از یکدیگر بیانگر آن بود که تفاوت بین دو اجرای مقیاس‌های A، D و C معنادار نبوده و این آزمون در سطح ۰/۹۵ قابل اعتماد است (۱۱). ضریب الفای کرونباخ در این پژوهش ۰/۸۴ بدست آمده است.

۲- فرم کوتاه پرسشنامه رضایت زناشویی: برای ارزیابی و شناسایی زمینه‌های بالقوه‌ی مشکل‌زا و شناسایی زمینه‌های قوت و پربراری رضایت زناشویی ساخته شده و دارای ۱۳ ماده است (۲۲). شیوه‌ی نمره گذاری آن به صورت لیکرت در یک طیف ۵ گزینه‌ای (۱= کاملاً مخالفم تا ۵= کاملاً موافقم) درجه‌بندی می‌شود. رجبی (۱۳۸۸) روایی همزمان مقیاس ۱۳ ماده‌ای رضایت زناشویی را با پرسشنامه‌ی ۴۷ ماده‌ای اینریچ بر روی کارمندان دانشگاه‌های شهرستان باغملک ۰/۸۳ (برای مردان ۰/۸۴ و برای زنان ۰/۸۱)؛ آلفای کرونباخ کل نمونه ۰/۹۰ (زنان ۰/۹۱ و مردان ۰/۸۹) و روایی این مقیاس با پرسشنامه‌ی ۷ سوالی رضایت رابطه‌ی فیشر و کورکوران^۴ (۲۰۰۷)، ۰/۸۹ گزارش داده شده است (۲۲).

۳- پرسشنامه گذشت خانواده (FFS): این مقیاس توسط پلارد^۵ اندرسون^۶ و جنینگز^۷ (۱۹۹۸) ساخته شده است (۲۴). این مقیاس ۴۰ ماده دارد و از دو قسمت تشکیل شده است. ۲۰ ماده اول آن به روابط خانواده اصلی (خانواده اصلی) مربوط است و ۲۰ ماده بعدی آن به روابط زناشویی فعلی مربوط‌اند. پلارد و

² Closeness

³ Anxiety

⁴ Fisher & Corcoran

⁵ Pollard

⁶ Anderson

⁷ Jennings

¹ Dependence

جدول ۳- فراوانی و درصد فراوانی شرکت کنندگان بر حسب

تحصیلات		
شاخص	فراوانی	درصد
لیسانس	۱۶۴	۸۲
فوق لیسانس	۳۶	۱۸

بر اساس مندرجات جدول ۴، میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای دلبستگی اضطرابی به ترتیب ۱۵/۱۷ و ۵/۳۷، دلبستگی اجتنابی ۱۴/۰۷ و ۵/۱۳، بخشش ۱۲۲/۷۶ و ۱۷/۴۲، همدلی ۳۷/۴ و ۷/۲۳ و رضایت زناشویی به ترتیب ۳۷/۲۱ و ۱۰/۴۱ بود.

جدول ۴- میانگین، انحراف استاندارد، بیشترین و کمترین

نمره‌ی متغیرهای پژوهش ($n = 200$)				
متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	کمترین	بیشترین
دلبستگی اضطرابی	۱۵/۱۷	۵/۳۷	۶	۲۸
دلبستگی اجتنابی	۱۴/۰۷	۵/۱۳	۶	۲۸
بخشش	۱۲۲/۷۶	۱۷/۴۲	۸۵	۱۵۱
همدلی	۳۷/۴	۷/۲۳	۱۲	۴۸
رضایت زناشویی	۳۳/۲۱	۱۰/۴۱	۱۲	۶۱

جدول ۵- شاخص‌های توزیع طبیعی داده‌ها ($n = 200$)

متغیر	کجی	انحراف استاندارد	کشیدگی	انحراف استاندارد
دلبستگی اضطرابی	۰/۳۸	۰/۱۷	-۰/۶۲	۰/۳۴
دلبستگی اجتنابی	۰/۶۳	۰/۱۷	-۰/۱۶	۰/۳۴
بخشش	-۰/۳۲	۰/۱۷	-۱/۰۶	۰/۳۴
همدلی	-۱/۴۲	۰/۱۷	-۱/۰۳	۰/۳۴
رضایت زناشویی	۰/۵۳	۰/۱۷	۰/۱۱	۰/۳۴

در جدول ۵ همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، کلیه‌ی مقادیر کشیدگی و چولگی متغیرها در بازه‌ی ۲ و -۲ قرار دارند. به این

همکاران (۱۹۹۸) در پژوهش خود از مقیاس گذشت خانواده (FFS) استفاده کردند و آن را بر روی ۲۲۹ زن و ۱۱۳ مرد اجرا کردند. ضریب آلفای کرونباخ بدست آمده برای کل پرسشنامه ۰/۹۳ بوده است. همچنین ضریب آلفای کرونباخ برای تمام خرده مقیاس‌های پرسشنامه در دامنه‌های بین ۰/۵۵ تا ۰/۸۶ بدست آمد که در حد مطلوبی بود (۱۵).

۴- پرسشنامه صفات همدلی باتسون (BEA): این مقیاس توسط باتسون، آکوین، فولتز، و اندرپلاز و ایرن^۱ در سال ۱۹۸۳ ساخته شد (۲۵). این پرسشنامه در ایران برای اولین بار توسط کرایبی (۱۳۸۷) مورد استفاده قرار گرفت. این مقیاس فهرستی از احساسات همدلانه (همدلی کردن، همدردی کردن، نگران بودن، متأثر بودن، دلسوزی کردن، گرمی و صمیمیت، نرم‌دلی و با ملاحظه‌بودن) را در بر می‌گیرد. از مودنی احساسات همدلانه فعلی خود را نسبت به همسر در یک درجه بندی بر اساس روش لیکرت در دامنه‌ای از ۱ (اصلاً) تا ۶ (خیلی شدید) نشان می‌دهد. نمره‌های از مودنی‌ها در این مقیاس از ۸ تا ۴۸ می‌باشد (۲۵). فینچام و همکاران (۲۰۰۲) و مک کلوگ، اکسلاین و با میستر^۲ (۱۹۹۸) پایایی این پرسشنامه را با روش همسانی درونی (الفای کرونباخ) در دامنه‌های بین ۰/۸۷ تا ۰/۹۲ و اعتبار آن را از طریق روش بازآزمایی ۰/۶۱ تا ۰/۸۲ گزارش کردند (۱۲).

نتایج

ویژگی‌های جمعیت شناختی افراد شرکت کننده در پژوهش در سه جدول زیر خلاصه شده است:

جدول ۱- فراوانی و درصد فراوانی شرکت کنندگان بر حسب جنس (زنان و مردان)

جنس / شاخص	فراوانی	درصد
مرد	۱۰۱	۵۰/۵
زن	۹۹	۴۹/۵

جدول ۲- میانگین و انحراف معیار سن و طول مدت ازدواج

ویژگی‌های مورد نظر	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
سن	۴۳/۳۲	۴/۹۱	۲۲	۴۰
طول مدت ازدواج	۸/۸۵	۵/۴۲	۲	۲۴

¹ Batson, Ocoen, Foltez, Vanderplaz & Earen

² Mak colok, Ecslayn & Bamester

غیراعتماد کننده، دوری کننده و با نزدیکی بین فردی باعث ناراحتی شان می شود (۳۰).

همچنین رابطه‌ی علی منفی و معناداری بین دلبستگی اضطرابی و همدلی وجود دارد. یافته‌ها با پژوهش‌های هاوکینز و همکاران (۲۰۰۷)، بوگارت و همکاران (۲۰۰۸)، شهابی زاده (۱۳۹۱)، خدابخش و همکاران (۱۳۹۱) همسو می باشد (۲، ۷، ۸، ۳۱). در این باره می توان چنین استنباط کرد که جو خانواده در سال‌های نخستین زندگی فرد، نه تنها کیفیت روابط بین فردی را در آینده شکل می‌بخشد بلکه بذری برای رشد ظرفیت درگیری همدلانه را نیز می‌باشد. افراد با دلبستگی نایمن، تمایل به احساس نگرانی بیشتر و همچنین اجتناب بیشتر برای محافظت از خود در روابط بالقوه حمایتی نشان می‌دهند (۷).

همانگونه که نتایج آزمون‌های پژوهش نشان داد، رابطه‌ی علی منفی و معناداری بین دلبستگی اجتنابی و همدلی وجود دارد. این یافته‌ها با پژوهش‌های هاوکینز و همکاران (۲۰۰۷)، بوگارت و همکاران (۲۰۰۸)، شهابی زاده (۱۳۹۱)، خدابخش و همکاران (۱۳۹۱) همسو می باشد (۲، ۷، ۳۱). در تبیین این یافته می توان گفت لازمه همدلی صمیمیت و نزدیکی است، اما افراد دارای سبک‌های دلبستگی اجتنابی با گرفتن فاصله هیجانی از دیگران باعث می شوند که افراد کمتر با یکدیگر گفتگو کنند و کمتر در مسائل همدیگر درگیر شوند، بنابراین شرط اساسی همدلی که ورود به دنیای طرف مقابل است را نادیده می‌گیرند.

بر اساس یافته های مطالعه حاضر، رابطه‌ی علی مثبت و معناداری بین بخشش و رضایت زناشویی وجود دارد. این یافته با یافته‌های عسکری (۲۰۱۶)، غفوری، مشهدی و حسن آبادی (۱۳۹۲)، خسروی، بلیاد، ناهیدپور و آزادی (۱۳۹۰)، خجسته‌مهر، کرای و رجبی (۱۳۸۹)، صلاحیان، صادقی، بهرامی و شریفی (۱۳۸۹) و افخمی و بهرامی (۱۳۸۹) همسو است (۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶). در تبیین این یافته می توان به گفته‌های فلانگان، وندن هوک، رنتر و رایش^۲ (۲۰۱۲) اشاره کرد که بیان می کنند بخشش شامل جانشین کردن عواطف منفی با شفقت و بردباری

معنی که توزیع مشاهده شده با توزیع طبیعی برابر است و می توان توزیع داده‌های مشاهده شده را طبیعی تلقی نمود.

بحث و نتیجه گیری

رضایت زناشویی را می توان به عنوان یک موقعیت روانشناختی در نظر گرفت که خود به خود به وجود نمی آید بلکه مستلزم تلاش هر دو زوج، به ویژه در سال‌های اولیه که رضایت زناشویی بسیار بی ثبات است و روابط در معرض بیشترین خطر قرار دارد (۱).

هدف از پژوهش حاضر آزمودن مدل رابطه‌ی سبک‌های دلبستگی با رضایت زناشویی با میانجی‌گری بخشش و همدلی بود. نتایج حاصل از تحلیل مسیر نشان داد که سبک‌های دلبستگی علاوه بر اثر مستقیم بر رضایت زناشویی به طور غیرمستقیم و از طریق نقش میانجی‌گری عامل بخشش و همدلی بر رضایت زناشویی اثر دارند.

در همین راستا و بر اساس یافته‌های پژوهش، رابطه‌ی علی منفی و معناداری بین دلبستگی اضطرابی و رضایت زناشویی وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های پیشین از جمله پژوهش‌های کامل عباسی و همکاران (۲۰۱۶)، چونگ (۲۰۱۴) همسو است (۲۶، ۲۷)؛ در توضیح این یافته می توان گفت؛ افراد دارای سبک دلبستگی اضطرابی معمولاً در روابط خود، سطوح بالایی از، ترس از طرد شدن را تجربه می کنند و نیز نتایج آزمون‌های پژوهش نشان داد که رابطه‌ی علی منفی و معناداری بین دلبستگی اضطرابی و بخشش زناشویی وجود دارد. به این معنا که هرچه افراد دارای سبک دلبستگی اضطرابی شدیدتری بودند، کمتر قادر به بخشش بودند. این یافته با پژوهش‌های چونگ (۲۰۱۴)، برونیت، تیلور، ورتینگتون و فورسیت^۱ (۲۰۰۷) همسو است (۲۷، ۲۸).

در ادامه نتایج رابطه‌ی علی منفی و معناداری بین دلبستگی اجتنابی و بخشش وجود دارد. افراد دارای سبک دلبستگی اجتنابی انتظار دارند که دیگران نسبت به آن‌ها بی اهمیت و طرد کننده باشند. افراد دارای دلبستگی اجتنابی نسبت به دیگران،

² Flanagan, Vanden Hoek, Ranter, & Reich

¹ Burnette, Taylor, Worthington, & Forsyth

است و در روابط صمیمانه، باعث رشد هم‌دلی بین زوج‌ها می‌شود (۳۷).

همان‌گونه که نتایج آزمون‌های پژوهش، بخشش در رابطه‌ی بین دلبستگی اضطرابی و رضایت زناشویی میانجی‌گری می‌کند و باعث کاهش اثر دلبستگی اضطرابی در این رابطه می‌شود. گرچه پژوهش‌های معینی وجود ندارد که بخشش را در نقش میانجی بین این دو متغیر مورد بررسی قرار دهد، ولی پژوهش‌های متعددی چه در درون و خارج از کشور وجود دارد که ارتباط بین این متغیرها را به صورت مستقیم مورد بررسی قرار داده‌اند و تأثیر آن‌ها بر یکدیگر را گزارش داده‌اند. به علت نبود پژوهش‌های قبلی در ادبیات پژوهش در ارتباط با این پرسش پژوهش، مبنا و اساسی برای مقایسه‌ی نتایج و استفاده از دانش قبلی وجود ندارد. به هر حال چنانکه عنوان شد، نتایج نشان داد بخشش با ظاهر شدن در میان ارتباط بین دلبستگی اضطرابی و رضایت زناشویی، باعث کاهش تأثیر منفی دلبستگی اضطرابی بر آن می‌شود. به این معنا که افراد دارای سبک دلبستگی اضطرابی معمول از طرد شدن و تنهایی در ارتباطشان واهمه دارند و این فقدان اطمینان به خود، در برخورد با موقعیت‌های تنش‌زا سبب استرس روانی می‌شود؛ در نتیجه، احساس تحقیر و اضطراب می‌کنند که باعث کاهش در رضایت زناشویی آن‌ها می‌شود (۴۵).

و در نهایت نتایج آزمون‌های پژوهش نشان داد، بخشش در رابطه‌ی بین دلبستگی اجتنابی و رضایت زناشویی میانجی‌گری می‌کند و باعث کاهش اثر دلبستگی اجتنابی در این رابطه می‌شود (۳۲). همچنین نتایج آزمون‌های پژوهش نشان داد، همدلی در رابطه‌ی بین دلبستگی اضطرابی و رضایت زناشویی میانجی‌گری می‌کند و باعث کاهش اثر دلبستگی اضطرابی در این رابطه می‌شود. این یافته با پژوهش خدابخش و منصور (۱۳۹۱) همسو است (۸)؛ با این حال، چنانکه در پژوهش حاضر نشان داده شد، وقتی افراد دلبسته‌ی اجتنابی از همدلی بیشتری در رابطه‌ی خود استفاده می‌کردند، میزان این نارضایتی حاصل از تکانه‌های آن‌ها

برای حضور و توجه کامل شریک کاهش می‌یافت و در نتیجه، آن‌ها بهتر قادر به اداره ارتباط زناشویی خود بودند و رضایت زناشویی بیشتری را تجربه می‌کردند.

همچنین نتایج آزمون‌های پژوهش نشان داد، صمیمیت در رابطه‌ی بین دلبستگی اجتنابی و رضایت زناشویی میانجی‌گری می‌کند و باعث کاهش اثر دلبستگی اجتنابی در این رابطه می‌شود. این یافته با پژوهش خدابخش و منصور (۱۳۹۱) همسو است (۸)؛ به عبارت دیگر، همان‌گونه که پیشتر نیز اشاره شد، افراد دلبسته‌ی اجتنابی به واسطه‌ی ماهیت استقلال عاطفی خود و دوری از روابط عاطفی و رمانتیک، در صورت ورود به این گونه روابط، نوعی احساس عدم راحتی و پریشانی را تجربه می‌کنند که منجر به کاهش در رضایت زناشویی آن‌ها می‌شود و هرچه شریک آن‌ها تلاش بیشتری برای صمیمی‌تر کردن رابطه و نزدیکی شدن به همسر خود می‌کند، این پریشانی و نارضایتی نیز افزایش می‌یابد (۴۶).

به طور کلی، با تعیین سطح سلامت خانواده اصلی و عوامل تشکیل دهنده‌ی آن و همچنین سبک دلبستگی افراد می‌توان میزان سازگاری و رضایت زناشویی نسبی آن‌ها را پیش‌بینی کرد و در صورت نیاز آموزش‌های لازم را بر حسب این موارد به زوج‌ها ارائه داد تا رضایت و سازگاری بیشتری در زندگی به دست آید. در صورتی که پژوهشگران بخواهند الگوهای دلبستگی نایم در افراد را به منظور افزایش رضایت زناشویی در آن‌ها اصلاح و به شکل ایمن تبدیل کنند، انجام چنین پژوهش‌هایی لازم به نظر می‌رسد. به علاوه، نشان داده شد که بخشش و همدلی از جمله فرآیندهای مهمی هستند که چه به طور مستقیم و چه غیرمستقیم از راه کاهش تأثیر منفی عواملی مانند سبک‌های دلبستگی نایم، سبب افزایش رضایت زناشویی می‌شوند. در نتیجه، لازم است تا جهت افزایش کیفیت روابط بین همسران، ضمن توجه به نوع سبک دلبستگی آن‌ها، به تقویت بخشایشی و همدلی بین آن‌ها پرداخت.

References

1. Afkhami & Bahrami, The Impact of Forgiveness Training on Couples' Forgiveness in Yazd. *New Educational Thoughts*.2010;6(3):26-9.
2. Hawkins MW, Carrère S, Gottman JM. Marital sentiment override: Does it influence couples' perceptions? *Journal of Marriage and Family*. 2002;64(1):193-201.
3. Birami, M, Faghihi, S, Akbari, E and Amiri, A. Predicting Marital Satisfaction Based on Attachment Styles and Differentiation Components, *Journal of Mental Health Principles*. 2012;14(1):77-64.
4. Berk, Laura. *The Psychology of Growth*, translated by Yahya Seyed Mohammadi. Tehran: Arasbaran Publication.2007.
5. Mikulincer M, Shaver PR, Pereg D. Attachment theory and affect regulation: The dynamics, development, and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and emotion*. 2003;27(2):77-102.
6. Wearden A, Peters I, Berry K, Barrowclough C, Liversidge T. Adult attachment, parenting experiences, and core beliefs about self and others. *Personality and Individual Differences*. 2008;44(5):1246-57.
7. Bogaerts S, Daalder AL, Van Der Knaap LM, Kunst MJ, Buschman J. Critical incident, adult attachment style, and posttraumatic stress disorder: A comparison of three groups of security workers. *Social Behavior and Personality: an international journal*. 2008;36(8):1063-72.
8. Khodabakhsh MR and Mansouri P. The Relationship between Amnesty and Empathy in Medical and Nursing Students. *Knowledge Horizon. The Gonabad Journal of Medical Sciences and Health Services*.2012;18(2):45-54.
9. Hazan C, Shaver P. Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of personality and social psychology*. 1987;52(3):511.
10. Kordazizpour R. Testing the Relationship Model between the Main Family and Marital Satisfaction with the Mediation of Attachment Styles.2016.
11. Teimouri A, Lavasani M, and Bakhshayesh A. Predicting marital satisfaction based on attachment styles and self-differentiation. *Family Studies Quarterly*.2012;8(32):463-441.
12. Fincham FD, Beach SR. Forgiveness in marriage: Implications for psychological aggression and constructive communication. *Personal Relationships*. 2002;9(3):239-51.
13. Fincham FD, Beach SR, Davila J. Forgiveness and conflict resolution in marriage. *Journal of family Psychology*. 2004;18(1):72.
14. Hill EW. Understanding forgiveness as discovery: Implications for marital and family therapy. *Contemporary family therapy*. 2001;23(4):369-84.
15. Worthington EL, DiBlasio F. Promoting mutual forgiveness within the fractured relationship. *Psychotherapy: Theory, research, practice, training*. 1990;27(2):219.
16. Jolliffe D, Farrington DP. Examining the relationship between low empathy and bullying. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*. 2006;32(6):540-50.
17. Allemand M, Amberg I, Zimprich D, Fincham FD. The role of trait forgiveness and relationship satisfaction in episodic forgiveness. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 2007;26(2):199-217.
18. Fincham FD, Beach SR, Davila J. Longitudinal relations between forgiveness and conflict resolution in marriage. *Journal of family psychology*. 2007;21(3):542.
19. Lopez JL, Riggs SA, Pollard SE, Hook JN. Religious commitment, adult attachment, and marital adjustment in newly married couples. *Journal of Family Psychology*. 2011;25(2):301.
20. Rios CM. The relationship between premarital advice, expectations and marital satisfaction. *Graduate Theses and Dissertations*. 2010:536.
21. Larned AG. Examining expressed empathy, received empathy, and a need for power as predictors of marital satisfaction: ProQuest; 2006.
22. Rajabi Gh. Factor structure of marital satisfaction scale in married staff of Shahid Chamran University of Ahvaz. *Iranian Journal of Clinical Psychiatry*.2011;15(4):351-8.
23. Sanaei Zaker B, Dasaband S, Falahati, Sh and Hooman A. *Family and Marriage Measurement Scales*.2008.
24. Pollard MW, Anderson RA, Anderson WT, Jennings G. The development of a family forgiveness scale. *Journal of Family Therapy*. 1998;20(1):95-109.
25. Batson CD, Fultz J, Schoenrade PA. Distress and empathy: Two qualitatively distinct vicarious emotions with different motivational consequences. *Journal of personality*. 1987;55(1):19-39.
26. Abbasi ARK, Tabatabaei SM, Sharbaf HA, Karshki H. Relationship of attachment styles and emotional intelligence with marital satisfaction. *Iranian journal of psychiatry and behavioral sciences*. 2016;10(3).
27. Chung M-S. Pathways between attachment and marital satisfaction: The mediating roles of rumination, empathy, and forgiveness. *Personality and Individual Differences*. 2014;70:246-51.
28. Burnette JL, Taylor KW, Worthington EL, Forsyth DR. Attachment and trait forgivingness: The mediating role of angry rumination. *Personality and Individual Differences*. 2007;42(8):1585-96.
29. Moos RH, Moos BS. *Family environment scale manual*: Consulting Psychologists Press; 1994.

30. Watt MC, McWilliams LA, Campbell AG. Relations between anxiety sensitivity and attachment style dimensions. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*. 2005;27(3):191-200.
31. Shahabi Zadeh F and Mazaheri MA. Childhood perceived attachment, family engagement, and religious opposition. *Transformational Psychology Quarterly: Iranian Psychologists*. 2012; 8 (31):221-234.
32. Askari Z. Forgiveness and its relationship with marital satisfaction: a sectional study. *The International Journal of Indian Psychology*, Volume 3, Issue 3, No 10. 2016:84.
33. Ghafouri S, Mashhadi A and Hassanabadi H. The effectiveness of forgiveness-based spiritual psychotherapy in increasing marital satisfaction and reducing conflicts in couples in Mashhad. *Journal of Mental Health Principles*. 2013;15(1):406-418.
34. Khosravi Z, Beliad MR, Nahidpour F and Azadi Sh. The Relationship between Attachment Styles, Forgiveness and Marital Conflicts in Couples Referred to Karaj Counseling Centers. *Quarterly Journal of Sociology of Women*. 2011;2(7):61-80.
35. Khojasteh Mehr R, Kerai A and Rajabi Gh. Investigating a Proposed Model for Precedents and Consequences of Marriage. *Journal of Psychological Studies*. 2010;6(1):155-184.
36. Salahian A, Sadeghi M, Bahrami F and Sharifi M. The relationship between emotional intelligence and forgiveness with marital conflicts. *Journal of Psychological Studies*. 2010;6(2):115-140.
37. Flanagan KS, Hoek KKV, Ranter JM, Reich HA. The potential of forgiveness as a response for coping with negative peer experiences. *Journal of Adolescence*. 2012;35(5):1215-23.
38. Rashedi A. Investigating the Priority of Spouse Selection Criteria from the Viewpoints of Razi University Male and Female Students. *Culture in Islamic University*. 2012;2(1):103-126.
39. Javadi M. The relationship between empathy, emotion and marital satisfaction of couples. *Psychological and Educational Studies*. 2016; 1 (2):18-23.
40. Naderi L, Molavi H and Abolghasem N. Predicting Marital Satisfaction in Isfahan Couples Based on Empathy and Forgiveness. *Journal of Knowledge and Research in Applied Psychology*. 2016;16(4):69-75.
41. Chrysikou EG, Thompson WJ. Assessing cognitive and affective empathy through the interpersonal reactivity index: An argument against a two-factor model. *Assessment*. 2016;23(6):769-77.
42. Momeni Kh, Sididi, MS, Rezaei, Kh and Ebrahimi, M. The mediating role of spouses' empathy in the relationship between leisure patterns with happiness and marriage stability. *Educational and Cultural Journal of Women and the Family*. 2014;9(28):108-123.
43. Bavolek S. Developing empathy in families. 2013. Retrieved from [http. www Nurturing/parenting com](http://www.Nurturing/parenting.com).
44. Levenson MR, Aldwin CM, Yancura L. Positive emotional change: Mediating effects of forgiveness and spirituality. *Explore: The Journal of Science and Healing*. 2006;2(6):498-508.
45. Gouin J-P, Glaser R, Loving TJ, Malarkey WB, Stowell J, Houts C, et al. Attachment avoidance predicts inflammatory responses to marital conflict. *Brain, behavior, and immunity*. 2009;23(7):898-904.
46. Mohammadi K, Samavi A, Ghazavi Z. The relationship between attachment styles and lifestyle with marital satisfaction. *Iranian Red Crescent Medical Journal*. 2016;18(4).

*Original Article***Examining the model of relationship between attachment styles and marital satisfaction: The mediating roles of forgiveness and empathy**

Received: 06/12/2018 - Accepted: 20/02/2019

Zahra Ahmadi Ardakani^{1*}
Nasrin Fatemi Oghada¹¹ Instructor, Department of Consulting,
Faculty of Humanities and Social
Sciences, Ardakan University,
Ardakan, Iran.

Email: ahmadi@ardakan.ac.ir

Abstract**Introduction:** This study aimed at examining the model of relationship between attachment styles and marital satisfaction with the mediating roles of forgiveness and empathy.**Methods:** The participants include all married students of Yazd University who have got married at least for 2 years aged between 20-45 years old. Among them 200 students (101 men and 99 women) studying in the second semester of 1396-1397 were chosen randomly. The materials used in this study were the questionnaires of the Revised Adult Attachment scale (RAAS) by Collins and Read, Marital Satisfaction Scale, The Family Forgiveness Scale (FFS), and Batson Empathy Altruism (BEA). The collected data were analyzed through Pearson correlation coefficient and path analysis (bootstrapping) through SPSS software package 21 and AMOS.**Results:** The findings of this study indicated that attachment styles have a direct effect on marital satisfaction as well as an findings indirect effect on it through mediation of forgiveness and empathy**Conclusion:** Moreover, based on the findings, it can be claimed that forgiveness and empathy are such important factors which cause an increase in marital satisfaction directly or indirectly by decreasing the negative effect of some factors such as insecure attachment styles. In conclusion, in order to improve the quality of relationship between couples, according to their attachment style, it is needed to improve forgiveness and empathy between them.**Key words:** attachment styles, marital satisfaction, forgiveness, empathy